

Estetiikkaseminaarissa

Suomen Estetiikan Seuran 40-vuotisjuhlakokous ”Aesthetics Today” pidettiin Helsingissä Tieteiden talolla maaliskuussa. Seura perustettiin aikoinaan edistämään kotimaista estetiikan tutkimusta ja kompensoimaan luentojen vähyyttä oppiaineessa. Juhlaseminaari henki samaa sivistyksen eetosta. Estetiikan historiaa ja nykytutkimusta esiteltiin kotimaisin ja kansainvälisin voimin.

Seuran puheenjohtaja Arto Haapala avasi tapahtuman katsauksella seuran taipaleeseen. Haapala puhui perustamisajan aatevirtauksista, seuran ensimmäisistä julkaisuista ja yhdistyksen monimuotoisesta nykytilasta. Aktiivinen ja tuottelias SES on järjestänyt jatkuvasti puhetilaisuuksia ja seminaareja sekä koonnut niihin perustuvia antologioita. Lisäksi seura julkaisee – yhdessä Suomen Semiotiikan Seuran ja Suomen Taidekasvatuksen Tutkimusseuran kanssa – taiteentutkimuksen aikakauslehteä *Synteesiä* ja jakaa Vuoden esteettinen teko -palkintoa.

Seminaarin pääpuhujana Richard Shusterman hahmotteli filosofisen

estetiikan ydinteemoja ja nykytilaa. Hän esitteli estetiikan kolme historiallisesti merkittävää aihepiiriä sekä niiden yhdistämiseen pyrkivän esteettisen teoriansa. Ensimmäiseksi teemaksi Shusterman nimesi Baumgartenin muotoileman havainnon tai aistimuksen (*perception*) filosofian, joka hänen mukaansa jatkui Humen ja Kantin maun teorioissa ja myöhemmin Hegelin estetiikassa taiteen filosofiana. Toiseksi teemaksi Shusterman nosti niin luonnonkauneuteen kuin *Lebenswelin* estetisöitymiseen liittyvän esteettisen kokemuksen tutkimuksen. Shusterman jakoi esteettisen kokemuksen tutkimuksen ympäristöestetiikkaan, arjen estetiikkaan ja populaarikulttuurin estetiikkaan.

Suomalaisten panos ympäristöestetiikassa sai päävieraalta erityiskehut. Kolmantena teemana Shusterman mainitsi esteettisen ja käytännöllisen nivoutumisen etenkin Kantia edeltäneessä ajattelussa. Tähän perinteeseen hän laski muun muassa maun kultivoimisen ja baumgartenilaisen *exercitatio aesthetica*. Käytännöllinen ja esteettinen kohtaavat

Shustermanin mukaan kiinnostavilla tavoilla esimerkiksi ruuanlaitossa, muodissa, kosmetiikassa ja sisustamisessa – sekä laajemmin ”elämisen taidossa” tai ”esteettisessä elämässä”. Yhtenä alan tutkimuksen institutionaalisista pioneereista hän piti Lahden Kansainvälistä soveltavan estetiikan instituuttia.

Historiallisen katsauksen jälkeen Shusterman esitti kehittämiensä somaestetiikan poikkitieteellisenä teorian, joka yhdistää estetiikan perinteiset alat ja ottaa huomioon myös tämän päivän kysymykset. Somaestetiikassa keho on esteettisten havaintojen *locus*. Shusterman uskoi maailmojensyleilevän teoriansa selittävän kaiken uskonnollisista rituaaleista autovalintojen kautta hiusmuotiin. Somaestetiikassa voidaan hänen mukaansa tarkastella mitä tahansa arjen probleemeja ylensyömisestä ja huonosta ruoansulatuksesta selkäkipuihin, tapaturmiin ja kirjoitusvirheisiin.

Henrik Örnlin ruuti puheenvuorossaan teknologian vaikutusta arkielämän estetisöitymisessä Michel Foucault’n isetekniikoita koskevien

näkemyksen avulla. Örnlindin kiinnostavan mutta arveluttavan väitteen mukaan ihmisten jatkuva läsnäolo internetissä ja sosiaalisessa mediassa tuottaa uudenlaista subjektipositiota, Facebook-tykkääjää, joka tulkitsee ja arvottaa maailmaa ennen kaikkea esteettisesti. Wolfram Bergande puolestaan puhui Hegelin taidefilosofisten oivallusten kantavuudesta ja relevanssista postmodernin jälkeisessä taiteessa, jos kohta hänen esitelmänsä uhkasi upota Hegel-eksegeesiin.

Lars-Olof Åhlberg pätkäili 'estetiikan' ja erityisesti 'esteettisen' käsitteitä. Hänen mukaansa näiden termien monimerkityksisyys palautuu aina käsitteen introdusoineeseen Baumgarteniin, joka viittasi 'estetiikalla' niin aistihavaintoon kuin taiteeseen. Åhlberg totesi, että tämän päivän filosofinen estetiikka kärsii termin löyhästä käytöstä. 'Estetiikkaa' pidetään kattokäsitteenä kaikelle aistimukseen liittyvälle nautinnolle ja taiteeseen kohdistuvalle kiinnostukselle.

Seminaarin toisen päivän esitelmät olivat suomenkielisiä. Oiva Kuisma esitteli estetiikan tutkimusta ja opetusta Suomessa 1800-luvun puolivälistä nykypäivään, Porthanista ja Cygnaeuksesta Aarne Kinnuseen ja Arto Haapalaan. Terike Haapoja pohti tieteen ja taiteen suhdetta ja kysyi, miten luonnollisia tai puhtaita me ihmiset todella olemme. Marjatta Bardy puhui niin ikään subjektiivisen taiteen ja objektiivisen tieteen kytköksestä ja puolusti taidetta hyvinvoinnin lähteenä. Juhani Pallasmaa varjeli kauneutta ja tuumaili arkkitehtuuria maailman kohtaamisen paikkana.

Seminaarin puheenvuorot osoittivat, että nykyestetiikka on tukevasti kiinni muuttuvassa maailmassa. Toisaalta aiheiden kirjo ilmensi Åhlbergin väitettä estetiikka-termin väljähtämisestä ja muistutti niin ikään historiallis-teoreettisen tutkimuksen tarpeesta. Yhtä kaikki kuulijoita piisasi, ja esitelmää seurannut keskustelu oli vilkasta. Seminaarin perusteella seuran tulevaisuus näyttää valoisalta.

*Jukka Mikkonen &
Kalle Puolakka*

KALLE PUOLAKKA

Somaestetiikan salat Haastattelussa professori Shusterman

Estetiikan oppiaine, Teatterikorkeakoulu ja Taideteollinen korkeakoulu järjestivät helmikuussa Richard Shustermanin filosofiaa käsittelevän keskustelutilaisuuden, jossa professori itse luennoi ja jutusteli pragmatistiseen filosofiaansa liittyvistä kysymyksistä. Feldenkrais-ohjaajanakin toimiva Shusterman innostui avaamaan *niin & näin*lle esteettisen teoriansa kehollisia, käsitteellisiä ja historiallisia sidoksia.

Kerro hieman somaestetiikan taustasta.

Somaestetiikan juuret ovat vahvasti pragmatistisessa estetiikassa. Monien teemoista alkoivat hahmottua minulle viimeistellessäni kirjaani *Pragmatist Aesthetics* (1992). Ennen kaikkea teoksen viimeisissä osissa nostan esiin esteettiseen elämään liittyviä kysymyksiä, jotka ovat somaestetiikassa keskeisiä. Pragmatistinen estetiikka korostaa esteettisen kokemuksen ja taiteen tekemisen ruumiillisuutta. Tällainen näkemys on myös somaestetiikan taustalla, joskin se yrittää ottaa ihmiselämään kuuluvan ruumiillis-esteettisen ulottuvuuden vielä kokonaisvaltaisemmin huomioon. Puolustan *Pragmatist Aesthetics* -teoksessa myös populaarikulttuurin eri muotojen esteettistä oikeutusta. Ruumiillisuus ja liikkuminen ovat tärkeässä asemassa monen populaarikulttuurin tuotteen kokemisessa. Myös tässä suhteessa somaestetiikan juuret ovat tuossa varhaisessa teoksessani.

Miten päädyit somaestetiikkanimeseen?

Etsin itse asiassa pitkään sopivaa nimitystä mielessäni hahmottuvalle estetiikan alalle. Mietin aluksi nimeä "kehon estetiikka" [*aesthetics of the body*], mutta tässä vaihtoehdossa minua häiritsti se, että kehon ulkomuoto ylikorostuu. Termi ei myöskään oikein saa otetta somaestetiikalle keskeisestä ruumiillisuuteen kuuluvasta sisäisestä näkökulmasta. Pohdin myös nimeä "lihan estetiikka" [*aesthetics of the flesh*]. Lihahan on Maurice Merleau-Pontyn ruumiinfenomenologian keskeinen käsite. Englannin kielen sanalla *flesh* on kuitenkin sen verran vahvat konnotaatiot esimerkiksi syntisyyteen, että pidin sitäkin huonona vaihtoehtona.

Somaesthetics muodostui lopulta kahden sanan yhteensovittamisesta. Kreikan kielen sana *soma* tarkoittaa siis kehoa tai ruumista. Olin myös viehätynyt John Dewey'n tavasta kirjoittaa estetiikka ilman a:ta, *est-*